

prostorová organizace, moderní zařízení i vzrůstající nároky na hygienu.

Poslední příspěvky recenzované publikace jsou koncipovány obecněji. John Broad se v článku *The parish and the poor in England, 1600–1850* zamyslel nad otázkou chudoby v raně novověké Anglii. Poukázal na různorodé osudy a odlišnou životní úroveň chudiny, v jejichž domácnostech se mohly nacházet i poměrně cenné předměty jako pozůstatek z „lepších“ časů, které předcházely zchudnutí rodiny.

Z jiného úhlu nahlížela hmotnou kulturu Laurence Fontaine. V příspěvku *Material culture and the circulation of goods in the early modern period* se zaměřila na cesty, jimiž se módní zboží dostávalo k obyvatelům venkova. Doložila velký vliv podomních obchodníků, které představila na příkladu rodiny Roullierů, jejíž příslušníci v 18. století putovali po francouzském a belgickém venkově. Poukázala také na významnou roli užívání spotřebního zboží v otázce sebe prezentace jednotlivců.

Všechny zařazené příspěvky přinášejí vedle řady poznatků cenné metodologické podněty, které se mohou stát zdrojem inspirace pro domácí badatele. Je rovněž sympatické, že publikace zahrnuje texty českých autorů, jejichž práce se vedle studií zahraničních kolegů rozhodně neztrácejí. Přestože bádání hmotné kultury na základě písemných pramenů je do značné míry otázkou dochovanosti a kritiky těchto dokumentů, jejichž výpovědní hodnota bývá velmi kolísavá, je zřejmé, že zejména studium pozůstalostních inventářů by se mělo stát důležitým aspektem také etnografických a sociálně historických výzkumů.

Markéta Skořepová
(Historický ústav FF JČU)

Stanislav Komárek, MUŽ JAKO EVOLUČNÍ INOVACE? ESEJE O MASKULINITĚ, JEJÍ ETOLOGII, ŽIVOTNÍCH STRATEGIÍCH A PROMĚNÁCH. *Academia, Praha 2012, 264 s.*–

Jak Stanislav Komárek sám píše, nechal vydat knihu Muž jako evoluční inovace? Eseje o maskulinitě, její etologii, životních strategiích a proměnách trochu symbolicky k desetiletému výročí působení na oddělení humánní etologie FHS UK. Již dříve byly vydány jeho podobně laděné eseje či knihy, které byly přijaty leckdy ambivalentně, což mu ovšem není překážkou k vytvoření dalších podobně pojatých děl či článků.

Na téměř cokoliv, co by se dalo autorovi vytknout na této bezpochyby velmi zajímavé knize, sám Stanislav Komárek v úvodu poukazuje a je si toho vědom. Je také smířen s tím, že se touto knihou nezavděčí všem – proto bychom se i my měli smířit s tím, že v částech odborně laděných narazíme na nějaký ten intelektuální vtípek. Kdo zná autora osobně, nemůže mu být styl vyjadřování a tedy i to, jak je kniha napsána, cizí. Suchý humor k profesoru Komárkovi neodmyslitelně patří a nemyslím si, že by mu to mělo být vytýkáno. Osočit autora z toho, že si nevidí do úst, je stejně jako označit ho za šovinistické prase (čemuž se při čtení knihy občas neubrání ani ten největší flegmatik či flegmatička). „Představa, [...] jak by měl *filosof* ve společnosti fungovat a co nejlépe ztělesňovat jungovský *archetyp starého mudrce* [...] byl jsem řadukrát různými anonymními lidovými hlasy napominán, že se podle toho mám chovat, tj. důstojně a toporně, pokud možno bez humoru a s hierarchickým pronášením rozmanitých pouček a mouder.“ (s. 86)

Odhlédneme-li od odborného vyjadřování a pojmů, kniha by bezpochyby zaujala jakéhokoliv čtenáře, který se nebojí získat zajímavé poznatky či zajímavá propojení zajímavých poznatků o své maskulinitě – či čtenářku, která má nadneseně pro strach uděláno a nebojí se konfrontace své femininity s otázkou mužskou. Dílo je tedy určeno pro „pobavení i poučení českým paním a dívkám, aby tušily, co jsme zač“ (s. 13).

Jak již napovídá název, kniha je členěna do kratších oddílů spojujících biologickou a kulturní odlišnost (či podobnost?) mužského pokolení s úvahami nad tím, zda jsou (či někdy opravdu byli) muži páni tvorstva. V některých, respektive téměř ve všech částech knihy se autor nebojí rýpnout do – v současné době – korektního umlčení či vynechávání téměř všech genderových stereotypů a vesele generalizuje, což obhajuje staletými zkušenostmi předchozích generací – ať již je to ve prospěch, či jako lehké zhanění maskulinity. Součástí takřka každé kapitoly jsou tabulky s glosováním pozoruhodností, které člověka, ať už etologicky, biologicky či antropologicky vzdělaného, velmi často přinejmenším překvapí, pobaví, naprosto šokují či dokonce pohorší. Přirovnání spermatu jakožto velmi ambivalentní tekutiny k „magickému chrchlu“ (s. 53) může být příkladem; nechám na každém, aby si vybral reakci dle své vlastní nátury.

Jak již bylo řečeno, kniha nemá ucelený systém, kterým by na sebe kapitoly navazovaly, jde spíše o soubor esejí ukotvených nadřazenou kapitolkou. V prvních částech knihy se Stanislav Komárek zaměřuje jak na biologické, tak na kulturní odlišnosti mezi pohlavími, přičemž zdůrazňuje maskulinní znaky, ačkoliv je dává do srovnání s ženskou povahou. Například porovnává

mužská a ženská pole působnosti, jako téměř výhradně mužská „rejdiště“ označuje třeba zálibu ve sběratelství, motorismu, nových strojích nebo počítačích (s. 82–85). V celé knize využívá bohatých příkladů z etologie nebo větších či menších zdarů a zmarů evolučních strategií.

Zaměřuje se také na odvěký spor o lidskou přirozenost (jsme víc svázáni s kulturou, nebo s přírodou?) a interpretuje maskulinitu z různých historických či geografických pohledů. Vše je přitom formulované s nadhledem Komárkovi vlastním. Při zmínce o Freudově pojetí ženské závislosti penisu kupříkladu uvádí: „Ze sentence asi pětileté moravské holčičky o tom, že by ‚radši čůrala šuldou‘, již jsem kdysi zaslechl, by měl starý nemrava Sigmund jistě upřímnou radost.“ (s. 61)

Zásadní důraz klade autor na kapitolu, kde se zaměřuje na vztahy mezi muži, což označuje v postfreudovské době, v níž žijeme a kde se téměř jakákoliv citová vazba spojuje s podvědomou sexuální touhou, jako stále tabuizované téma (s. 121). Přitom emoční mezi-mužské vztahy uvádí jako klíčovou evoluční inovaci, která umožňuje kooperaci mužů (ať již při lovu nebo později v dobách válek), možnost „zesíťování“ a tím vyšší evoluční úspěšnost (s. 112, 126). Toto propojení mužů v „nadindividuální organismus“ je nevědomé a jedná se o homoerotické vazby (s. 183).

Zároveň jde ale píše o krizi maskulinity v naší (resp. západní) společnosti. Jako mezníky důležité pro krizi maskulinity uvádí světové války a přechod od pevně maskulinního státu 19. století (tzv. *Vaterlandu*) k sociální, pečující a femininí podobě státu v současnosti (*Mutterland*) (s. 206–213). O tom nepochybně můžeme diskutovat, ovšem dle mého názoru je

přiměřené známé prohlášení o tom, zda jsme to (my ženy) s tou emancipací trochu nepřehnalý. S nadsázkou a polemikou nad budoucností a rozvíjením problematiky kvótování píše: „Při prodloužení současných trendů si lze představit, že mít penis by mohlo být jednou podobné jako mít v Německu třicátých let žlutou hvězdu.“ (s. 223–227) Společně s tím ale dodává, že s krizí identity se musí vyrovnávat i ženy. Do femininity je dle Komárka více přidáván mužský princip, stejně jako do maskulinity se vlévá více femininních rysů (s. 231). Jako obrazné přirovnání uvádí pojetí jin a jang, kde se stále více rozrůstá opačný princip, již sídlící hluboko v nás.

Obecně lze knihu hodnotit více než pozitivně, a jak již bylo naznačeno, rozhodně ji lze doporučit nejenom etnologům, antropologům či sociologům. Kniha minimálně vede čtenáře k zamyšlení, a i když s interpretacemi předložených faktů nemusí souhlasit, konfrontace různých oborových perspektiv, obzvláště takto principiálně zajímavě podaných, je přinejmenším pozoruhodnou intelektuální výzvou.

Zuzana Trávníčková (KSA FF ZČU v Plzni)

Zuzana Jurková a kol., PRAŽSKÉ HUDEBNÍ SVĚTY. *Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, Praha 2013, 304 s.*–

Posuzovaná kniha představuje reprezentativní výběr textů, které vznikaly jako výsledek několikaletého výzkumu prováděného účastníky hudebněantropologického semináře na pražské Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a následných

diskusí v rámci formujícího se Institutu etnomuzikologie tamtéž. Soubor studií, esejí, medailonů, úvah a zpráv tvoří díky pečlivé a nápadité redakci kompaktní obsahový i tvarový celek. Jak autoři sami předesílají, základní předmět a lokace výzkumu byly dány mimo jiné pragmatickou úvahou, že zkoumaný materiál je dobré mít při ruce, zejména jedná-li se o tak mnohotvárnou a rozmanitě uchopitelnou oblast jako hudební dění (současné) Prahy. Vděčné téma, celkově i v jednotlivostech průběžně zpracovávané hudebními historiky a folkloristy, je v tomto případě nahlíženo z pozice hudební antropologie/etnomuzikologie. V centru pozornosti se tedy ocitá nejen hudba jako taková a místo, kde se jí naslouchá, ale především lidé, kteří ji produkují a poslouchají, způsoby, jak to činí, a významy, které tomu připsují. Praha a její hudební aktivity vytvářejí v představách autorů jakési hudební světy (*soundscape*s), protkané množstvím různých vlivů, vztahů, významů a obrazů, v jejichž vzájemném působení lze odhalit určitou zákonitost či „nenáhodnost“.

Hlavní osobností autorského kolektivu publikace *Pražské hudební světy* je Zuzana Jurková, vedoucí semináře a vůbec spiritus agens těchto aktivit, která také napsala většinu textů a všechny teoretické pasáže. Spoluautory jsou (v abecedním pořádku) Peter Balog, Hana Černáková, Jakub Jonáš, Pavla Jónssonová, Veronika Seidlová, Filip Schneider, Zita Skořepová Honzlová, Jan Stehlík a Veronika Svobodová. Poučení z zkušeností ze svých předchozích týmových prací a ve snaze o zachování osobitosti individuálních pohledů kombinují v textu knihy dva základní žánry: fejetonisticky zpracované „momentky“ (*snapshots*), jejichž záměrem je podat co nejpřesvědčivěji